

İSKENDER
ÖKSÜZ

NE DEDİ?
NE DEDİ?

Ne dedi? Ne dedi?

İskender Öksüz

Siyasi beyanları anlamak zor zanaat. Bir konuşmayı veya yazıyı anlayıp onun üstüne söz söylemekten bahsediyorum. Çünkü bir kısım siyasi beyanlar anlaşılınsınlar diye değil tersine anlaşılmasınlar diye düzenlenir.

İletişim biliminde karşılıklı konuşma şöyle anlatılır: Sözü söyleyen fikrini önce zihninde toplarlar. Sonra o fikri kelimeler ve cümleler hâline getirir. Cümleleri sese çevirir ve hangi ortamı kullanıyorsa- telefon, Zoom vs. - o ortamda karşısındakine iletir. Şimdi sıra alıcıdadır. Sesler alıcının kulağından beynin lisan merkezine aktarılacak, orada cümleler, kelimeler yeniden oluşturulacak, deşifre edilip anlamlara çevrilecek ve her şey yolunda gitmişse söyleyenin kastettiğine yakın bir şeyler anlaşılacaktır. Bu saydığım aşamalardan her birinde parazit veya teknik tabiriyle “gürültü” tehlikesi vardır. Konuşanla dinleyenin aynı seslere, aynı kelimelere aynı anlamları vermesi her zaman gerçekleşmeyebilir. Onun için iletişimde, “Anladın mı?”, “Anlamadın mı?” diye, 0- 1 gibi iki değerli bir mantık değil, saçaklı mantık geçerlidir. Yüzde kaç anladın? Yüzde kaçını anlamadın? Hatta yüzde kaçını ters anladın? Bu yüzden olmalı, sıkışan siyasiler kendilerini sık sık yanlış anlaşıldım diye savunur.

Siyasette iletişimin engebeli yolu

Siyasi demişken hemen ilave edeyim. Siyasette iletişimin yolu çok daha engebelidir. Çünkü mesele konuşanla dinleyen arasında olup bitmez. Arada bir de negrolar vardır. Hoppala demeyin. “Negro” tabiri, geçen asır Fransızcasından alınma. Şöyle: Meşhur biri bir kitap yazıp satışa sunacaktır. Fakat o, yazı yazmaya pek yatkın değil. O zaman kalemi olan birine para karşılığı yazdırır. İşte o “hayalet yazar” a Fransızlar “negro” demiş. 50 - 60 yıl önce sıkça duyduğum ve fakat artık dolaşımdan kalkmış bir deyim. Şimdi negro ayıptır diye “hayalet yazar ~ ghost writer” tercih ediliyor. Hayalet yazar kullanmayan siyasetçi yok gibidir.

Hayalet yazarlarla birlikte, yukarıda, iletişim bilimi der ki, diye anlattığım süreç katlanarak bir zincir hâline geliyor. Konuşacak olan büyük adam, ne konuşacağını negroya anlatacak. Negro yazıp arz edecek. Muhtemelen arz sırasında da iki satır laf edecek. Büyük adam bunun yüzde kaçını anlayacak. Belki düzeltmeler yapacak. Veya büyük adamların o yoğun programları buna izin vermeyecek de hayalet yazar kendi yaratıcılığıyla “Büyük adam bu hâl ve şerait içinde ne söylerdi, nasıl söylerdi?” diye kendi düşünüp yaratacak. Bunu yapabilmesi gerekir. Komutanın kurmay subayı için ne derler: “Kurmayın görevi düşünmek değil, ‘Komutanım bu şartlarda ne düşünürdü?’ sorusuna doğru cevabı verip tıpkı komutanı gibi konuşmak, davranmaktır.” Bütün bu hız kapanlı, kasıslı yollardan geçen konuşma metni en sonunda büyük adamca bize okunacak.

Konuşmazlar, okurlar

Okunacak, çünkü büyük adamların irticalen konuştukları toplam konuşmalarının yüzde beşi falandır. Büyük gaflar da o yüzde beşte yapılır. Onun için nutuklar irat edilmez, okunur. İşte burada teknoloji vaziyeti kurtarır ve prompter denilen alet yardıma gelir. Dolayısıyla siz konuşanın okumayıp konuştuğunu sanırsınız. “Prompt” yerine eskiden tiyatrolarda “sufle” kelimesi kullanılırdı. Bu ikincisi fısıldama demek. Hani oyuncuya ne söyleyeceğinin fısıldanması. Fısıldayanın sıfatı da “süflör” idi. O, Fransız kültürü dünyasından. Şimdi İngilizce kültür dünyasındayız ve terim “prompt”.

Nutuk atanın baktığı kameranın üstünde bir ekran var. Ve siz konuşmacıyı size bakıyor sanırken,

aslında o ekranda akan nutkuna bakıyor, onu okuyor. Sonra başını öbür tarafa döndürüyor ve devam ediyor. Nasıl beceriyor? Çünkü öbür taraftaki kamerada da bir ekran var ve prompter ekranları senkron çalışıyor. Şimdi prompterler gelişmiş. Ekran yerine yarı aynalara yansıtılmış görüntü kullanılıyor.

Prompter vurgulaması

Peki, konuşanın aslında konuşmayı okuduğunu nasıl anlayacağız. Kendini hemen ele verir. Yazı rahat okunsun diye ekranlara büyük büyük yazılır. Fakat cümle, paragraf, satıra ve ekrana sığmaz. O zaman, mesela benim şu son cümlelerimin şöyle okunduğunu duyarsınız:

Şimdi konuşanın aslında konuşmayı okuduğunu NA-SIL? s
AN-LA-yacağız. Kendini hemen ele verir. Yazı rahat O-KUN-SUN! s
Dİ-YE ekranlara büyük büyük YA- ZI- LIR! s

(s, es, yani sessizlik anlamındadır.) Anlattıklarım size çok yabancı gelmemiştir. Hele şu fol yok yumurta yokken yapılan vurgulamalar ve verilen esler o kadar yaygın ki yüce lidere gönülden bağlı bazı takipçiler, bu konuşma şeklinin en doğrusu olduğunu düşünüp, prompter falan da yokken böyle konuşuyorlar.

İşte prompter kullanımını ele veren iki delil. Tuhaf vurgular ve bir sağa bir sola dönen bakışlar. Eskiden ya sağa ya sola bakılır, hiç ortaya bakmazlardı. Son zamanlarda galiba ortaya da bir cihaz yerleşti ve prompterden okuma üç yönden birden yürüyor.

Bel fitiği geçen hafta yazmama engel oldu. Yarı oturur hâle gelir gelmez yazıyorum. Eğer yine habersiz ortadan kaybolursam, sebebini tahmin edebilirsiniz.